

Wybrane nurty bezpieczeństwa

dr hab. inż. Andrzej Gałecki, prof. WSB

MODUŁ BEZPIECZEŃSTWA
Rozdział 2. Wybrane nurty bezpieczeństwa

Struktura prezentacji

Wstęp

- 1. Ogólna klasyfikacja teorii stosunków międzynarodowych.**
- 2. Monodyscyplinarne teorie przyczyn wojen.**
- 3. Realizm.**
- 4. Realizm polityczny wg Hansa Morgenthau.**
- 5. Realizm zależny – możliwości zapewnienia bezpieczeństwa.**
- 6. Cechy charakterystyczne liberalnej teorii bezpieczeństwa.**
- 7. Wyznaczniki globalizacji.**

Wstęp

W zakresie stosunków międzynarodowych funkcjonuje mnogość różnorodnych teorii, określających podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa, klasyfikowanych często w następującej konfiguracji: teorii pozytywistycznych, społecznego konstruktywizmu oraz teorii postpozytywistycznych¹.

TEORIE POZYTYWISTYCZNE

są teoriami tzw. głównego nurtu (realizm, liberalizm, globalizm), ponieważ zakładają, że zdobycie wiedzy naukowej możliwe jest na podstawie opisu istniejących, obserwowalnych zjawisk¹.

SPOŁECZNY KONSTRUKTYWIZM

zajmuje się badaniem procesu powstawania tożsamości aktorów na scenie międzynarodowej².

TEORIE POSTPOZYTYWISTYCZNE

nie akceptują możliwości badania i wyjaśnienia zjawisk świata społecznego w sposób obiektywny. Skupiają się raczej na próbach zrozumienia procesów przez pryzmaty danych cech rzeczywistości².

¹ J. Przeździecka, Bezpieczeństwo wg poglądów głównych nurtów naukowych w stosunkach międzynarodowych, Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego, AWL, 2012, s. 23.

² A. Polus, Połączenie społecznego konstruktywizmu i teorii Governance'u w analizach relacji pomiędzy organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i sferą biznesu., Kultura – Historia – Globalizacja 2009, nr 5, s. 98

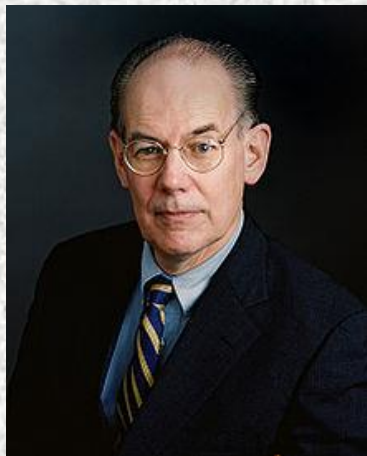
Monodyscyplinarne teorie przyczyn wojen

Przyczyna wojen	Rok	Autor, tytuł
Nadwyżka kapitału	1917	W.I. Lenin, <i>Imperializm</i>
Cykle gospodarcze	1919	S. Secerov, <i>Economic phenomena before and after war</i>
Dążenie do potęgi	1948	H.J. Morgenthau, <i>Politics among nations</i>
Nastroje narodowe	1952	F.L. Klinberg, <i>The historical alternation of moods in American foreign policy</i>
	1961	D. McClelland, <i>The achieving society</i>
Zdobycie terytorium	1966	R. Ardrey, <i>The territorial imperative</i>
Agresywność	1967	K. Lorenz, <i>On aggression</i>
Zmiana siły	1968	A.F.K. Organski, <i>World politics</i>
Nieporozumienia	1968	R.K. White, <i>Nobody wanted war</i>
Postrzeganie stosunków	1973	G. Bleiney, <i>The causes of war</i>
Popęd zmysłowy	1974	F. Fornari, <i>Psychoanalysis of war</i>
Bogactwa naturalne	1975	J.G. Chourci, R.C. North, <i>Nations in conflict</i>
Poglądy elit	1978	J.G. Stoessinger, <i>Why nations go to war</i>
Utrzymanie hegemonii	1981	R. Gilpin, <i>War and change in world politics</i>

Ogólna klasyfikacja teorii stosunków międzynarodowych

POZYTYWIZM	SPOŁECZNY KONSTRUKTYWIZM	POSTPOZYTYWIZM
Realizm Liberalizm Globalizm Teorie klasyczne Historyczna socjologia	Konstrukttywizm Szkoła angielska Współczesne teorie integracji (niektóre nurty)	Teorie normatywne Postmodernizm Feminizm (niektóre nurty)

¹ Źródło: J. Przeździecka, Bezpieczeństwo ..., s. 23, na podstawie: S. Smith i P. Owens, Alternative Approaches to International Theory, [w:] The Globalization of World Politics. J. Baylist, S. Smith (red.) Oxford – New York. Oxford university Press, s. 275.

John Mearsheimer
Twórca realizmu ofensywnego¹

Hans J. Morgenthau
Twórca realizmu klasycznego³

Kenneth N. Waltz
Twórca realizmu defensywnego²

¹ Źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/John_Mearsheimer (pobrano 06.06.2022, godz. 15.20)

² Źródło: <https://www.siwps.org/people/kenneth-n-waltz-1924-2013/> (pobrano 06.06.2022, godz. 15.30)

³ Źródło: <http://photoarchive.lib.uchicago.edu/db.xqy?one=apf1-00958.xml> (pobrano 06.06.2022, godz. 17.40)

Realizm

Wyszczególnienie	REALIZM KLASYCZNY	REALIZM DEFENSYWNY	REALIZM OFENSYWNY
Co jest przyczyną rywalizacji państw o siłę?	Właściwa państwom inklinacja do siły	Struktura systemu	Struktura systemu
Ile siły państwa chcą uzyskać?	Tyle, ile tylko mogą zyskać; dążą do maksymalizacji siły relatywnej; celem ostatecznym jest hegemonia.	Niedużo więcej niż posiadają; koncentrują uwagę na utrzymaniu równowagi sił.	Tyle, ile tylko mogą zyskać; dążą do maksymalizacji siły relatywnej; celem ostatecznym jest hegemonia.

¹ Źródło: J.J. Mearshimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, WW. Norton & Company, New York – London 2001, s. 22, [w:] J. Czapułowicz, *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych*, w: K. Żukrowska, M. Grącik, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2006, s. 49.

REALIZAM KLASYCZNY

Zakłada niekończącą się walką o potęgę, która ma swoje korzenie w naturze ludzkiej. Motorem działania ludzi i państw jest dążenie do posiadania jak największej władzy. Moralność jest produktem siły, która jest konieczna dla wprowadzenia prawa i sprawiedliwości¹.

REALIZM DEFENSYWNY

Utrzymuje, że skoro celem państw jest bezpieczeństwo, a nie siła, państwa nie będą podejmować działań ryzykownych. Nie wszystkie cele państw są konfliktowe. Jeżeli już dochodzi do wojen, to z powodu istnienia nieracjonalnych sił w społeczeństwie².

REALIZM OFENSYWNY

Utrzymuje, tak jak realizm klasyczny, że państwa dążą do maksymalizacji swojej siły ponieważ nigdy nie mogą być pewne, kiedy pojawi się państwo rewizjonistyczne. Zakłada, że celem państw nie jest równowaga sił, a dominacja. Mocarstwa obawiają się wzajemnie i dlatego dążą do potęgi².

¹ J. Czapułowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych. Krytyka i systematyzacja*, wyd. PWN, Warszawa 2008, op. cit, s. 73.

² J. Czapułowicz, *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych*, op. cit. 49-50.

Zasady realizmu politycznego

Hans Morgenthau w swoim dziele *Politics among nations: the struggle for power and peace*, zawarł sześć podstawowych zasad realizmu politycznego:

Polityka i społeczeństwo rządzą się obiektywnymi prawami, które są niezależne od woli człowieka, lecz zakorzenione w jego naturze.

Pojęciem scalającym politykę jest interes narodowy definiowany w kategoriach siły.

Zdefiniowany interes narodowy stanowi kategorię obiektywną.

W polityce obecna jest świadomość moralnej wagi działań politycznych, ale występuje tu nieuniknione napięcie polityka moralność.

Żadne partykularne wartości lub jednostkowy interes narodowy nie mogą pretendować do miana uniwersalnych.

Realizm polityczny zachowuje pewną odrębność od innych szkół stosunków międzynarodowych (jednak wciąż, jako typ idealny pozostaje etyczny, pociągając za sobą moralność).

¹ H. Morgenthau, Sześć zasad realizmu politycznego, „Res Publica Nowa”, nr 3/2004, [w:] *Politics among nations: the struggle for power and peace*, za: J. Szkoła, Tradycyjne (realistyczne) i współczesne pojęcie bezpieczeństwa, Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego Nr 1, AWL, 2011, s. 8.

Realizm zależny – możliwości zapewnienia bezpieczeństwa

Państwa
zapewniają sobie bezpieczeństwo

Rozwój obrony jednostronnej

Kontrola zbrojeń

Wyścig zbrojeń

Czy potencjał zbrojny daje się rozróżnić?

Systemy obronne

Systemy ofensywne

TAK

NIE

Uzyskanie przewagi

Obrona

Atak

Obrona jednostronna

Wyścig zbrojeń
lub
kontrola zbrojeń

Koncepcje alokacji i znaczenia broni jądrowej

Koncepcja rozprzestrzeniania broni nuklearnej	Rok	Autor
Broń nuklearną należy rozprzestrzenić tam, gdzie państwa nuklearne mają nuklearnych przeciwników	1982	B. Bueno de Mesquita, William Riker
Rozprzestrzenianie broni nuklearnej na Bliskim Wschodzie ustabilizuje konflikt arabsko – izraelski	1982	S. Feldman
Należy udostępnić broń nuklearną Niemcom i Ukrainie	1990	J. Mearsheimer
Broń nuklearną powinny posiadać Niemcy, by odstraszać Rosję	1990/ 1991	S. Van Evera
Ukraina powinna posiadać broń nuklearną dla odstraszenia Rosji	1993	B. Posen
Broń nuklearna zapobiegnie przyszłym wojnom między Pakistanem a Indiami	1994	P. Lavoy

Cechy charakterystyczne liberalnej teorii bezpieczeństwa

współpraca międzynarodowa, oparta na powszechnie obowiązującym prawie

demokratyczne rządy

narodowe samookreślenie

współzależność międzynarodowa

współpraca pomiędzy państwami

negacja konfliktów i wojen

integracja międzynarodowa

instytucjonalizacja bezpieczeństwa

harmonia polityczno – społeczna

**CECHY
LIBERALNEJ TEORII**

Przyczyny wojen i determinanty pokoju wg teorii liberalnych

Poziomy analizy	Autor/okres	Przyczyny konfliktu	Determinanty pokoju
Natura ludzka	R. Coben poł. XIX w.	Interwencje rządu wewnątrz państwa i na scenie międzynarodowej, które burzą naturalny porządek.	Indywidualna wolność, wolny rynek, pomyślność, współzależność.
Państwo	W. Wilson początek XX w.	Niedemokratyczna natura polityki międzynarodowej, zwłaszcza polityka zagraniczna i równowaga sił.	Samostanowienie narodów; otwarte, wrażliwe na opinię publiczną rządy, bezpieczeństwo zbiorowe
Struktura systemu międzynarodowego	J.A. Hobson początek XX w.	System równowagi sił.	Rząd światowy posiadający kompetencje do mediowania i wprowadzający decyzje

Bezpieczeństwo zbiorowe a zbiorowa obrona

Kryterium	Bezpieczeństwo zbiorowe	Zbiorowa obrona
Pochodzenie zagrożenia	Z wewnątrz systemu	Z zewnątrz systemu
Zasięg systemu	Uniwersalny, inkluzywny	Ograniczony, ekskluzywny
Instytucjonalizacja	Konieczna	Niekonieczna
Funkcje	Operacje pokojowe	Obrona przed agresją
Przykłady	ONZ, OBWE	NATO

Różnice między wojnami starymi i nowymi

Kryterium	Stare wojny	Nowe wojny
Aktorzy	Armie narodowe i sojusze blokowe	Grupy paramilitarne, zorganizowane grupy kryminalne, najemnicy, części armii narodowych
Cele	Interesy narodowe lub blokowe	Zyskanie tożsamości, wyłączenia etniczne
Sposób prowadzenia wojny	Wertykalne, hierarchiczne dowodzenie; znaczenie bitew, tendencje ekstremistyczne, zaawansowana technologia militarna	Rozproszony, sfragmentowany, skierowany przeciwko ludności cywilnej; okrucieństwa: gwałty, głód, oblężenia, użycie broni lekkiej i min lądowych
Ekonomia wojenna	Scentralizowana, totalna, pełne zatrudnienie, wysoka produkcja	Otwarta, zdecentralizowana, niska partycypacja, pomoc humanitarna, szary sektor, wysokie bezrobocie, niska produkcja
Poparcie zewnętrzne	Sojusze, imperializm, mocarstwa	Mafia transportowa, najemnicy, siły regionalne

Wyznaczniki globalizacji

Proces globalizacji

to zjawisko o najtrudniejszych do przewidzenia konsekwencjach, a mającym bezpośredni wpływ na założenia polityki bezpieczeństwa¹.

Globalizacja

cechuje się tym, że „wydarzenia w jednym miejscu geograficznym i w jednym wymiarze może mieć głębokie konsekwencje w innym miejscu geograficznym i w innym wymiarze”¹.

Wynikiem globalizacji

jest przemoc nieformalna określana jako „przemoc stosowana przez aktorów niepaństwowych, którzy działają w konspiracji i przez zaskoczenie, by wyrządzić znaczne szkody za pomocą niewielkich środków materialnych”¹.

Globalizacja

„nie znosi zasady suwerenności, choć zmienia warunki jej praktykowania”

„nie zmniejsza znaczenia państw jako podstawowych uczestników stosunków międzynarodowych, choć wprowadza na scenę nowych i coraz potężniejszych aktorów”

„nie sprawia, iż rządy stają się mniej potrzebne, lecz zmusza je do kreatywnego poszukiwania nowych instrumentów zapewniających im skuteczność tam, gdzie są one nie do zastąpienia”².

¹ W. Pokruszyński, Polityka a strategia bezpieczeństwa, Józefów 2011, s. 17.

² R. Kuźniar, Globalizacja, geopolityka i polityka zagraniczna, [w:] Sprawy międzynarodowe nr 1, Warszawa 2000, s. 18.

Symbol globalizacji: <https://www.efhr.eu/2016/11/25/wos-2016-temat-ii-globalizacja/> (pobrano 07.06.2022, godz. 15.25)

Dziękuję za uwagę

dr hab. inż. Andrzej Gałeczki, prof. WSB

MODUŁ BEZPIECZEŃSTWA
Rozdział 2. Wybrane nurty bezpieczeństwa